

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 2 juni 1919 kl. 12 m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om
ändrad lydelse av § 21 riksdagsordningen.*

Närvarande: Herrar Larsson i Västerås, Clason, Bellinder, Olof Olsson,* von Geijer,* von Mentzer,* von Zweigbergk, Hulting,* Schyller, Räf,* Zander,* Henrikson,* Engberg, Norman, Persson i Tofta, Vennerström* och Runefors.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 328, av herr *Hage m. fl.* yrkas

»att riksdagen måtte besluta, att riksdagsordningens § 21 i sin nuvarande lydelse utgår och ersättes med en ny § av följande lydelse:

»Vill ledamot av andra kammaren befattningen sig avsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagarna, hos Konungens befallningshavande.»

Till stöd för sin hemställan hava motionärerna i huvudsak anfört följande:

»En bestämmelse, som lämpligen nu borde försvinna ur riksdagsordningen, är stadgandet därom, att ledamot av andra kammaren, i motsats mot medlem av första kammaren — ej kan avsäga sig uppdraget annat än under vissa förutsättningar, som omnämnas i riksdagsordningens § 21. En sådan bestämmelse torde kunna anses synnerligen omotiverad, såsom också framhölls i motion av herr Kaijser vid 1915 års riksdag (motion nr 202 II).

Motivet för att på denna punkt bibehålla en skillnad mellan första och andra kammaren torde också ej längre förefinnas, då arvodesbestämmelserna nu äro de samma för bägge kamrarna.

Det kan säkerligen utöver detta anföras en hel del skäl, som tala för att nämnda inskränkande bestämmelse nu bör borttagas. Man kan t. ex. tänka sig, att en person under valperioden övergår till ett annat parti än det som valt honom. I ett sådant fall kan bestämmelsernas bibehållande direkt komma att motverka den proportionella valmetodens tillämpande. Det bör i ett sådant fall åtminstone finnas *möjlighet* för representanten att avsäga sig, om han anser skäl härför föreligga. Men även andra rent personliga omständigheter kunna för en riksdagsman inträffa, vilka äro av sådan art, att det måste anses alltför hårt att tvinga riksdagsmannen att kvarstå och deltaga i ett arbete, som under sådana förhållanden knappast torde komma att handläggas med det intresse, som gärna förutsättes som grundvalen för en riksdagsmans verksamhet.

Några skäl att tvinga en riksdagsman att kvarstå som representant torde ej heller kunna nu presteras. Då denna bestämmelse tillkom, kunde det ju möjligen tänkas, att inom de mindre valkretsar, som då existerade, det ej var så god tillgång på lämpliga kandidater. Men om hänsyn till detta förhållande legat till grund för bestämmelsens tillkomst, så må man kunna tycka, att avsikten knappast nås, då i alla fall en riksdagsman, som bevisat tre lagtima riksdagar, kan undandraga sig riksdagsmannauppdraget. Emellertid ha förhållandena på detta område nu ändrats genom tillkomsten av större valkretsar, som väl torde komma att ytterligare utvidgas, om riksdagen kommer att taga konsekvenserna av den uppfattning, som riksdagen uttalade sig för vid 1918 års lagtima riksdag, då riksdagen bl. a. gjorde gällande, att valkretsarna borde bli större, på det att den proportionella valmetoden måtte kunna komma till full och hel tillämpning. Skulle dessutom riksdagen finna, att bostadsbandet bör upphävas vid riksdagsmannavalen — varom motion väckes i detta sammanhang — kan man ej påstå, att man kan motivera den omskrivna bestämmelsens bibehållande genom hänvisning till det skälet, att det skulle kunna finnas brist på lämpliga kandidater, om rätten att under alla förhållanden avgå från riksdagsmannaupdrag medgäves i riksdagsordningen.

Påpekas bör även i det sammanhanget, att numera som bekant inga valförrättningar nödvändiggöras vid avsägelser, utan att efterträdare utses genom ny röstsammanräkning. Genom dessa bestämmelsers tillkomst har ytterligare ett motiv bortfallit för bibehållande av de bestämmelser, vars borttagande här påyrkats.»

Utskottets
yttrande.

De av motionärerna framförda synpunkterna synas utskottet värda beaktande. De motiv, som ursprungligen föranledde de skiljaktiga bestämmelserna för ledamöter av första och andra kammaren i föreliggande avseende, kunna numera ej göras gällande i samma utsträckning som förr. Särskilt hava de enhetliga bestämmelserna angående riksdagsmannaarvodet borttagit den viktigaste anledningen till olikhet mellan kamrarna i nu förevarande hänseende. Även har en förskjutning i fråga om proportionen mellan kamrarnas mandattid ägt rum. Den politiska utvecklingen i övrigt har alltmer fört bort från de förutsättningar, under vilka mandatplikten uppkommit och haft sin egentliga betydelse. De vidgade valkretsarna, de ändrade valbarhetskvalifikationerna o.s.v. synas ej mer göra det av behovet påkallat, att en person skall kunna påtvingas riksdagsmannauppdrag och förhindras att av för honom exempelvis utomordentligt vägande ekonomiska skäl avsäga sig detsamma. Den alltmer utsträckta riksdagstiden i förening med det för varje år alltmer krävande riksdagsarbetet har gjort dessa bestämmelser än mer oegentliga. De hava ej heller upprätthållits för de kvinnliga representanter, som, i och med kvinnans valbarhet till riksdagsmannauppdrag, kunna vinna tillträde till riksdagen. Det nya momentet i § 21 riksdagsordningen, vilket, enligt innevarande riksdags beslut, för en viss kategori representanter på detta sätt suspenderar de för övriga gällande grundlagsbestämmelserna, synes i sin mån bevisa vad ovan sagts.

Den utländska rätten visar även, huru mandatplikten borttagits ur den ena författningen efter den andra för att för närvarande ej kvarstå i någon författning utom den norska.

Även om den praktiska sidan av ifrågavarande institut ej torde böra tillmätas alltför stor betydelse, då allmän hänsyn till en kandidats önsksningar ävensom kammarens rätt att enligt § 29 riksdagsordningen godkänna avsägelse samt i § 21 riksdagsordningen uppräknade giltiga skäl för avsägelse i de flesta fall utgöra nödigt korrektiv, kan utskottet dock ej bortse från, att fall kunna inträffa, där allvarliga olägenheter uppstå av nuvarande bestämmelser. Ansluter sig sålunda utskottet till motionens syfte, anser det sig däremot icke kunna förorda omedelbar grundlagsändring på sätt motionärerna föreslagit. Vid sidan av att reformen erfordrar ändringar även i annan grundlagsparagraf än här berörts, liksom även i vallagen, påkallar den också en prövning i samband med andra förhållanden, särskilt med andra kammarens suppleantinstitution, som vid den större påfrestning, för vilken den genom en reform i berörda hänseende skulle utsättas, icke torde vara tillfyllest.

På anförda skäl får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande av förslag till sådana ändringar i riksdagsordningen och vallagen, att ledamot av andra kammaren måtte äga rätt att, utan den begränsning som nu förefinnes i § 21 riksdagsordningen, avsäga sig sitt riksdagsmannaupdrag.

Stockholm den 2 juni 1919.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservation

av herrar *Clason, von Geijer, von Mentzer och Hulting.*
